

Zeleni priručnik

**PRIRUČNIK ZA STVARANJE
OKOLIŠNO-ODGOVORNOG UREDA**

UDRUGA ZA PRIRODU, OKOLIŠ I ODRŽIVI RAZVOJ

sunce

Izdavač: Udruuga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
Urednice: Gabrijela Medunić-Orlić, Margita Radman
Autorica: Maja Golem
Lektorica: Maja Golem
Grafički oblikovala: Maja Golem

Udruuga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
Obala hrvatskog narodnog preporoda 7, 21000 Split
Br. telefona: 021 360 779
Br. mobitela: 091 360 7790
e-pošta: info@sunce-st.org

Zeleni priručnik

**PRIRUČNIK ZA STVARANJE
OKOLIŠNO-ODGOVORNOG UREDA**

O UDRUZI SUNCE...

Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce nevladina je, nestranačka i neprofitna organizacija. Udrugu je 1998. godine osnovala grupa splitskih intelektualaca kako bi odgovorili na rastuću potrebu društva za neovisnim i stručnim tijelom koje će ponuditi rješenja u području zaštite okoliša i prirode. Danas je Udruga Sunce Split prepoznata na nacionalnom i međunarodnom nivou kao jedna od vodećih organizacija za zaštitu prirode i okoliša u Hrvatskoj, ali i kao suradnik građanima, državnim institucijama i znanstvenim krugovima u zaštiti prirode i okoliša te promociji održivog razvoja na lokalno, nacionalno i međunarodno. Misija je i cilj Sunca doprinijeti očuvanju prirodnih vrijednosti u Hrvatskoj i međunarodnom okruženju, promicati sudjelovanje javnosti i razmjenu dobre prakse u zaštiti prirode, okoliša i održivog razvoja, povećati dostupnost informacija te jačati znanja i praktične vještine ciljnih skupina o zaštiti prirode, okoliša i održivog razvoja. Danas Sunce čine dva programa, Zaštita prirode i Zaštita okoliša i održivog razvoja, te dva odjela, Odjel edukaciju i informiranje i Odjel okolišnog prava, s 22 zaposlenika koji radom na brojnim projektima doprinose povećanju standarda i unapređenju sustava zaštite okoliša i prirode.

Priručnik *Zeleni ured* – priručnik za stvaranje okolišno-odgovornog ureda osmislila je Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce kao odgovor na sverastuću težnju i sve nužniju potrebu za ekološki pravednim poslovanjem. Ekološki pravedno poslovanje neophodan je alat za rješavanje gorućeg problema klimatskih promjena i drugih ekoloških izazova. Međutim, osim što nude smjernice za premošćivanje ekoloških problema, načela Zelenog ureda donose razne etičke, troškovne i zdravstvene pogodnosti za sve uključene u ovaj model poslovanja. Okolišno-odgovorno poslovanje usko je povezano s poslovanjem koje brine za općeljudsko dobro i s poslovnim subjektima kojima je humanost srž. Nadalje, *zelene* promjene često su neizbježno povezane s uštedama – svaka ušteda resursa ušteda je za prirodu, a samim time i za džep. Na kraju, ne treba zaboraviti i prednosti za zdravlje koje okolišno-odgovorni ured može donijeti onima uključenima u *zeleno* poslovanje. Naime, Zeleni ured odmiče se od štetne prakse korištenja umjetnog (i samim time energetski zahtjevnog) uređenja uredskog okoliša te korištenja umjetnih i štetnih sredstava u održavanju poslovanja. Prirodno okruženje djeluje blagotvorno i poticajno na sve zaposlenike. Slijedom toga, ovaj priručnik napisan je kao pomoć svima onima koji su motivirani za uvođenje promjene k održivijem i moralnijem poslovanju. On je pomoć u identificiranju vrsta otpada te savjetnik o energetske učinkovitosti i *zelenom* transportu. Priručnik mogu koristiti poduzetnici koji se tek upuštaju u poslovni pothvat, ali i već dobro uhodana poslovanja.

ŠTO JE TO ZELENI URED?	10
ZAŠTO USPOSTAVITI ZELENI URED?	11
MJERENJE I NADZOR	13
ZELENI TEST	14
TEST POTROŠNJE	16
ENERGIJA	19
TOPLINA	20
SVJETLO	21
UREĐAJI	21
VODA	23
SMANJI – PONOVO UPOTRIJEBI – RECIKLIRAJ	27
SMANJI	28
PONOVO UPOTRIJEBI	29
RECIKLIRAJ	30
NABAVA	33
HRANA	34
HIGIJENSKA SREDSTVA	35
UREDSKA OPREMA, MATERIJALI, UREĐAJI I DRUGO	36
TRANSPORT	39
ŠTO POSLODAVCI MOGU UČINITI	41
ANKETA O NAČINU PUTOVANJA NA POSAO ZA ZAPOSLENIKE	42
IZRADA PLANA I AKCIJA	44
KORISNE INFORMACIJE	46
EKOPOJMOVNIK	50
PRAĆENJE POTROŠNJE	54
LITERATURA	60

Upute za ekološko korištenje priručnika:

- Koristite priručnik u njegovoj *online* verziji i zaobiđite njegovo tiskanje!
- Ako tiskate priručnik, tiskajte ga u crno-bijeloj boji!
- Kada vam ispisani primjerak više ne treba, poklonite ga nekom drugom!
- Ako priručnik više nikome nije potreban, reciklirajte ga!

ŠTO JE TO ZELENI URED?

World Wide Fund for Nature (2014) definira Zeleni ured kao sustav okolišnim upravljanjem za urede koji promovira održive svakodnevne prakse. Drugim riječima, Zeleni ured naziv je za skup aktivnosti koje bi zaposlenici trebali redovito prakticirati kako bi u svakodnevnom uredskom poslovanju smanjili potrošnju energenta i materijala te istodobno povećali učinkovitost korištenja resursa i smanjili negativan utjecaj na okoliš.

Svaki ured, kao i svako kućanstvo, troši energiju, vodu i druge materijale te stvara otpad (prvenstveno otpad od papira). Međutim, svako iskorištavanje energije i materijala pruža priliku za uštedu i odgovorno postupanje prema okolišu. Ne treba zaboraviti kako je svaka promjena dobrodošla: od jednostavnog iskorištavanja obje strane papira, prilagođavanja postavki računala na način uštede energije, isključivanja svjetla pri napuštanju prostorije, do smanjenja otpada i odabira održivih oblika prijevoza. U prosjeku je glavni potrošač energije sustav grijanja (52 %), a zatim električna rasvjeta (14 %) i ostali uređaji (16 %) u koje ubrajamo uredsku opremu (Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, 2012). Zeleni ured informira i obrazuje zaposlenike te podiže njihovu svijest i motivaciju za njegovanje ekološki prihvatljivih navika koje ne samo da pozitivno utječu na okoliš, već dovode i do ušteda koje se mogu usmjeriti prema unaprjeđenju poslovanja.

ZAŠTO USPOSTAVITI ZELENI URED?

Trenutno koristimo 50 % više prirodnih resursa nego što to naš planet može održati, a ako se taj obrazac ponašanja nastavi, do 2050. godine trebat će nam tri planeta Zemlje (World Wide Fund for Nature, 2014). Ovo iskorištavanje također negativno utječe na klimatske promjene koje će, i već jesu, dovesti do porasta globalne temperature, porasta razine mora, masovnog izumiranja divljih životinja te elementarnih nepogoda koje ugrožavaju i ljudske živote.

Uspostava Zelenog ureda jedan je od načina na koji ljudi mogu učinkovito pridonijeti rješavanju ovog problema u svom svakodnevnom životu, a pri tom ne mijenjajući drastično način poslovanja. Također, dobre navike koje zaposlenici steknu u radnom okruženju postaju održiva ponašanja i rutine i u ostalim aspektima života.

MJERENJE I NADZOR

Prije provođenja smjernica ovog priručnika potrebno je prikupiti informacije o početnom stanju u uredu. Bez uvida u početno stanje ne možemo učinkovito upravljati resursima i pratiti utjecaj promjena koje se uvođe. U tu svrhu, izradili smo Zeleni test. Zeleni test je upitnik samoprocjene koji daje uvid u trenutnu situaciju u uredu te omogućava postavljanje ciljeva te provjeravanje njihovog provođenja i izvještavanje o napretku.

ZELENI TEST

Zeleni test sastoji se od niza tvrdnji koje vaš ured može provoditi u praksi. Sve tvrdnje podijeljene su u nekoliko kategorija, na način na koji su *zelene* smjernice podijeljene u priručniku, točnije u kategorije: energija, voda, smanji – ponovno upotrijebi – recikliraj, nabava i transport. **Za svaku tvrdnju koja je točna za vaš ured, dodijelite joj 1 bod.** Ako se tvrdnja ne podudara u potpunosti s trenutnom situacijom u uredu, možete odaberite za vas najrelevantniju. **Na kraju zbrojite koliko ste bodova ostvarili i unesite u za to predviđeno polje za svaku kategoriju.**

ENERGIJA

/16

- Ured prati svoju godišnju potrošnju energije, vode i ostalih sirovina (točnije svoj ekološki otisak).
- Ured koristi uređaje za automatsku regulaciju potrošnje energije (npr. senzori za svjetla, *timeri*, mehanizmi za automatsko isključivanje uređaja...).
- Sve žarulje u uredu su niskoenergetske.
- Svi računalni zaslone u uredu su LED zaslone.
- Postavke na računalima namještene su na način uštede energije (*power saving mode*) nakon 10 minuta neaktivnosti.
- Postavke na računalima namještene su na stanje mirovanja (*sleep mode*) nakon sat vremena neaktivnosti.
- Postavke pisača i skenera namještene su na način uštede energije (*power saving mode*) nakon 10 min neaktivnosti.
- Uređaji (npr. kuhinjski) iskopčaju se iz struje kada se ne koriste.
- Sva oprema je u potpunosti isključena kada se ne koristi.
- U uredu je osigurano ugodno grijanje i hlađenje zaposlenika bez suvišnog trošenja energije.
- Termostati su postavljeni na pogodnim mjestima i na optimalnim temperaturama (19 °C za grijanje, 24 °C za hlađenje).
- Radno mjesto svakog zaposlenika pravilno je izolirano i zaštićeno od propuha.
- Pri velikim temperaturama izbjegava se nepotrebno solarno zagrijavanje korištenjem zastora/zavjesa/roleta.
- U zajedničkim prostorijama nalaze se plakati s naputcima o uštedi energije.
- Tijekom dužeg izbivanja iz ureda (npr. praznici) šalju se podsjetnici zaposlenicima na pridavanje pažnje na nepotrebnu potrošnju energije (iskopčavanje uređaja iz struje, isključivanje uređaja, itd.)
- Na izlazu iz ureda postavljeni su plakati koji podsjećaju na isključivanje i iskopčavanje uređaja prije odlaska.

VODA

/4

- Zaposlenici poštuju mjere štednje vode.
- Zaposlenicima je dostupna pitka voda iz slavine i ne koriste se aparati za vodu.
- Ugrađeni su reduktori za slavine kako bi se smanjila potrošnja vode.
- Jednom godišnje provjeravaju se vodokotlići i slavine kako bi se spriječilo curenje i kapanje vode.

SMANJI - PONOVO UPOTRIJEBI - RECIKLIRAJ

/14

- Središnje reciklažne kante dostupne su u uredu.
- Uklonjene su sve pojedinačne kante pokraj stolova zaposlenika.
- Svaka prostorija ima određeno mjesto (kantu) za odvojeno prikupljanje papira.
- Kuverte, fascikle i slični materijali koriste se više puta.
- Postavke pisača namještene su na dvostrano tiskanje.
- Tiska se samo nužno, a dokumenti se dijele elektronički kada je to moguće.
- Pored pisača postavljen je plakat o smanjenoj upotrebi papira.
- Javni dokumenti dostupni su elektronički kako bi se spriječilo suvišno tiskanje.
- U uredu se koriste boce i čaše koje se mogu višekratno koristiti (npr. staklene).
- Kuhinja sadrži dovoljno posuđa za korištenje svih zaposlenika (čaše, tanjuri, kuhinjski pribor...).
- U uredu se ne koriste jednokratne plastične vrećice, čaše, slamke, žilice te patrone za kavu i mlijeko.
- Pri organiziranju događaja u uredu koristi se višekratno posuđe.
- Koriste se tekstilni ručnici ili sušila za ruke umjesto papirnatih ručnika.
- Ako se u uredu koriste baterije, onda su to višekratne baterije koje se mogu puniti.

NABAVA

/12

- Pri nabavi pridaje se pažnja o kupnji proizvoda od recikliranih materijala tamo gdje je to moguće.
- Nabavlja se reciklirani papir za korištenje u uredu.
- Oprema i roba kupuju se samo kada je to potrebno i kupuju se od dobavljača s dobrim standardima rada prema okolišu.
- Stara oprema i roba (koja je još uvijek u funkciji) ne baca se, već se daje drugom izvoru na daljnje korištenje.
- Novi namještaj nabavlja se u trgovinama rabljenom robom.
- U uredu se ne naručuje prekomjerno prerađena i pakirana hrana.
- Hrana koja se nabavlja za ured dolazi od lokalnih proizvođača/tvrtki koji poštuju održive ekološke standarde.
- U uredu je na vidljivom mjestu izložen popis dostavljača hrane s prihvatljivom ambalažom.
- Pri organizaciji zakuski naručuje se i vegetarijanska i/ili veganska opcija.
- Nabavljaju se ekološki sapuni i deterdženti za pranje ruku i posuđa u uredu.
- Ured izrađuje ili koristi prirodna sredstva za čišćenje.
- Pri kupnji novih uređaja nabavljaju se uređaji višeg energetskog razreda (A).

TRANSPORT

/4

- Pri odlazanju na izvanuredske aktivnosti, zaposlenici dijele automobil, koriste gradski prijevoz, bicikliraju ili hodaju.
- Ured nudi subvenciju za javni prijevoz ili gradske bicikle.
- 50 % zaposlenika jednom tjedno na posao dolazi biciklom (ili drugim ekološkim prijevoznim sredstvom) ili pješke.
- Ured sudjeluje u događajima koji promiču aktivan i ekološki transport.

TEST POTROŠNJE

Poveznica za Test potrošnje:
<http://www.climatecalculator.net/en>

Dok nam Zeleni test daje uvid u korake koji su poduzeti k ostvarivanju ekološkije prakse, potrebno je i pratiti realno stanje potrošnje resursa i ekološkog otiska koji ured ostavlja. Organizacija The World Wide Fund for Nature (WWF) na mrežnoj stranici svog Green Office projekta nudi kalkulator koji unošenjem jednostavnih podataka prati potrošnju jednog ureda ili domaćinstva. Praćenje potrošnje praktičan je način kontrole i uvida na ekološki otisak koji ured ostavlja na svoju okolinu. Nadalje, praćenjem potrošnje ured ima mjerljiv dokaz i smjernicu za daljnje poboljšanje. Preporučuje se da se svi parametri za praćenje potrošnje zabilježavaju te da se nakon godinu dana ispuni Test kako bi se dobio uvid u stanje i efikasnost Zelenog ureda.

Parametri potrebi za godišnji Test potrošnje:

- potrošnja električne energije u uredu
- potrošnja goriva ili količina prijeđenih km po vozilu za poslovna putovanja
- količina prijeđenih km i vrsta vozila za putovanja zaposlenika na posao
- količina prijeđenih km javnim prijevoznim sredstvima (vlakovima, zrakoplovima, trajektima, autobusima...) za svakog zaposlenika
- broj listova potrošenog recikliranog papira (jedan paket sadrži 500 listova)
- broj listova potrošenog nerekiciranog papira
- broj listova potrošenog recikliranog papira za tiskanje (printanje)
- broj listova potrošenog nerekiciranog papira za tiskanje (printanje)
- popis kupljene tehnologije za ured
- popis kupljenog namještaja za ured
- količina proizvedenog otpada u uredu u kg
- potrošnja vode u uredu u m³.

Optimalni rezultati Testa potrošnje pokazat će sljedeće rezultate:

- **OTPAD** – manje od 200 kg/godišnje po zaposleniku
- **RECIKLAŽA** – reciklira se 60 – 70 % sveukupnog otpada
- **PAPIR** – do 7 potrošenih pakovanja papira po zaposleniku godišnje
- **VODA** – do 2 m³ vode potrošene po zaposleniku godišnje.

Također, preporučuje se redovito mjesečno očitavanje brojila (struje i vode) kako bi se pravodobno uočile greške ili neuobičajena potrošnja energije u uredu te tako suzbila nehotična potrošnja i troškovi.

A₁ L₁ L₁

Y₄ O₁ U₁

N₁ E₁ E₁ D₂

I₁ S₁

L₁ E₁ S₁ S₁

*Kako bi vam olakšali godišnje praćenje parametra za provedbu Testa potrošnje, izradili smo liste za praćenje potrošnje koje možete pronaći na str. 54.

ENERGIJA

Prema podacima Ministarstva zaštite okoliša i energetike u 2018. godini učinkovitost potrošnje energije u Hrvatskoj nastavila se poboljšavati u odnosu na prethodno razdoblje. Ipak, u odnosu na prosječnu energetska intenzivnost u Europskoj uniji (EU 28), energetska intenzivnost u Hrvatskoj bila je veća za 13,8 posto (Vuk, 2018, str. 7). Smanjenje potrošnje energije uglavnom je samo pitanje mijenjanja jednostavnih navika.

TOPLINA

Kao što je već spomenuto, veći na energije koja se troši u uredu nastaje grijanjem/hlađenjem prostora, a najveći gubici energije pripadaju gubitcima toplinske energije. Stoga moramo voditi računa o mogućim propustima i jednostavnim uštedama.

U ljetnim danima kada su temperature visoke pazite da vam sunčeva svjetlost prekomjerno ne zagrijava uredski prostor. Korištenjem zastora/zavjesa/roleta možemo se zaštititi od suvišnog zagrijavanja. Često, ako temperature nisu previsoke, jednostavno otvaranje prozora na suprotnim krajevima uredskih prostora omogućava ugodnu cirkulaciju zraka i održavanje ugodne temperature.

Zimi, pak, sunčevu energiju možemo efikasno iskoristiti kako bi ugrijali prostor otvaranjem zastora/zavjesa/roleta. Ipak, pri odlasku iz ureda rolete treba spustiti kako bi se stvorio dodatni izolacijski sloj koji smanjuje toplinske gubitke i do 10 %.

Radno mjesto svakog zaposlenika trebalo bi biti ispravno izolirano i zaštićeno od propuha i nepotrebnog ispuštanja topline. Veliki dio topline odlazi kroz neadekvatne zatvore. PVC stolarija s izolacijskim staklima idealno je rješenje jer optimalno štiti od energetskih gubitaka. Ipak, ako nemate takve instalacije, njihova ugrnja je troškovno veća investicija koja je ponekad nepriuštiva. Jeftinija opcija je oblaganje stare stolarije samoljepljivim gumenim brtvama koje ne samo da smanjuju gubitak toplinske energije, već i količinu buke koja dopire izvana.

Pri korištenju uređaja za grijanje i hlađenje treba paziti da ne crpimo energiju više nego što je potrebno. Česta greška koju radimo je, pokušavajući brže ugrijati prostor, učestalo mijenjanje temperature uređaja za hlađenje/grijanje. Za optimalno zagrijavanje/hlađenje namjestite postavke na 19 °C za grijanje i 24 °C za hlađenje i pustite uređaj da radi svoj posao. Također, pripazite da su vrata i prozori zatvoreni pri hlađenju/grijanju kako vanjska temperatura ne bi nepotrebno utjecala na temperaturu unutar prostorija. Uređaji za grijanje i hlađenje ne bi smjeli biti zaklonjeni namještajem ili zavjesama kako se ne bi smanjila njihova učinkovitost.

SVJETLO

Kao i kod korištenja energije za održavanje ugodne topline u uredu, energija koja se koristi za osvjetljavanje ureda ima jednostavna prirodna rješenja za uštedu.

Kada je to moguće iskoristite danje svjetlo umjesto umjetne rasvjete. Osim što tako štedite energiju, prirodno osvjetljenje je ugodnije za oči, manje umara zaposlenike i ne utječe na njihovu produktivnost. Također, bijela boja zidova dobro odbija svjetlinu u prostoru pa se pobrinite da zidovi ureda nisu previše tamni. Pri korištenju umjetne rasvjete koristite LED žarulje. Iako im je cijena pri kupnji veća, ušteda na računu struje je itekako isplativija. LED žarulje troše do 90 % manje energije i traju i do 10 puta duže od tradicionalnih žarulja. Nadalje, za veće urede preporučuje se korištenje sustava za automatsko gašenje rasvjete kada nije u upotrebi.

I na kraju jednostavan savjet koji zlata vrijedi: ugasi svjetla za sobom kada napustite prostoriju.

Jeste li znali?

Neki uređaji mogu trošiti energiju i kada su isključeni, odnosno u stanju pripravnosti, a ta pojava naziva se **fantomsko opterećenje**. Fantomsko opterećenje je potrebna snaga za, na primjer, osvjetljavanje satova ili održavanje postavki vašeg televizora. Ovakva potrošnja itekako povećava potrošnju resursa, ali i brojeke na računu. Stoga, kuhinjske uređaje i ostalu opremu iskopčajte iz struje kada je ne koristite. Posebno obratite pažnju na isključivanje i iskopčavanje svih uređaja tijekom vikenda i praznika i svakog drugog dužeg izbjivanja iz ureda.

PAZI!

Screen saver i *sleep mode* nisu jednake postavke. *Screen saver* je zastarjela metoda čuvanja zaslona koja ne štedi energiju i nema svrhu u modernoj tehnologiji. Ako je ured većih dimenzija, dobro je opremiti ga uređajima za automatsku regulaciju potrošnje energije (npr. senzori za svjetla, timeri, mehanizmi za automatsko isključivanje uređaja...).

UREĐAJI

Osim korištenja LED žarulja, dobro je koristiti i LED zaslone za računala. LED zasloni, osim što troše manje energije, pružaju kvalitetniji prikaz te u usporedbi s običnim zaslonima znatno manje zagrijevaju prostor i tako ne utječu osjetno na temperaturu prostorije.

Također, bitne su i postavke na kojima su podešeni zasloni. Obični zaslon računala koristi 75 W energije, a namještanje postavki na stanje mirovanja (*sleep mode*) smanjuje energiju na otprilike 5 W (University of Manitoba's Office of Sustainability)! Stoga postavke na računalima namjestite na način uštede energije (*power saving mode*) nakon 10 minuta neaktivnosti te na način mirovanja (*sleep mode*) maksimalno nakon sat vremena neaktivnosti. Također, potaknite zaposlenike na gašenje zaslona pri njihovom nekorištenju (tijekom sastanaka ili pauzi). Međutim, i drugi uređaji, poput pisača i skenera, imaju mogućnost mijenjanja ovih postavki. Pronađite upute za upotrebu i iskoristite ovu mogućnost.

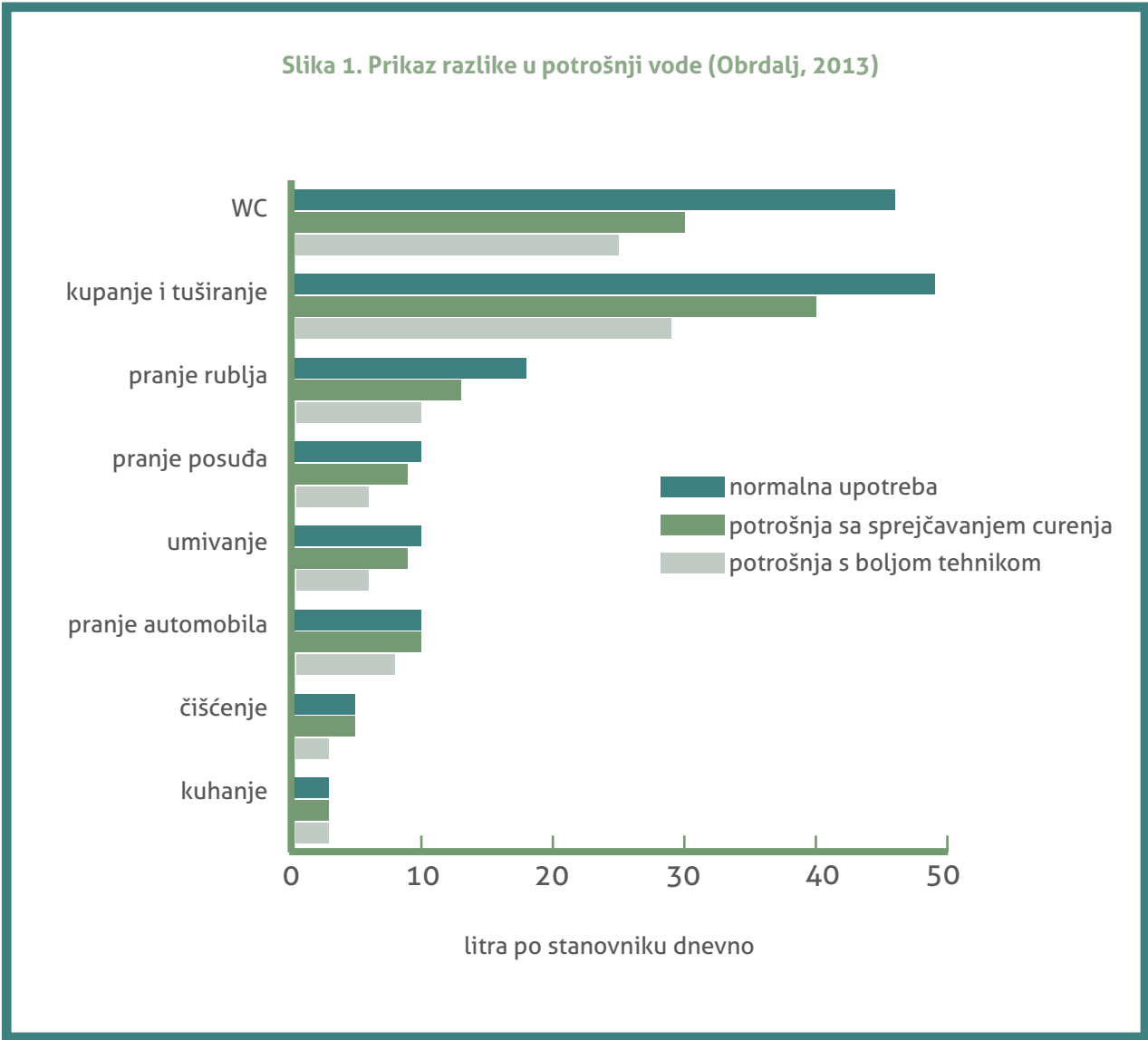
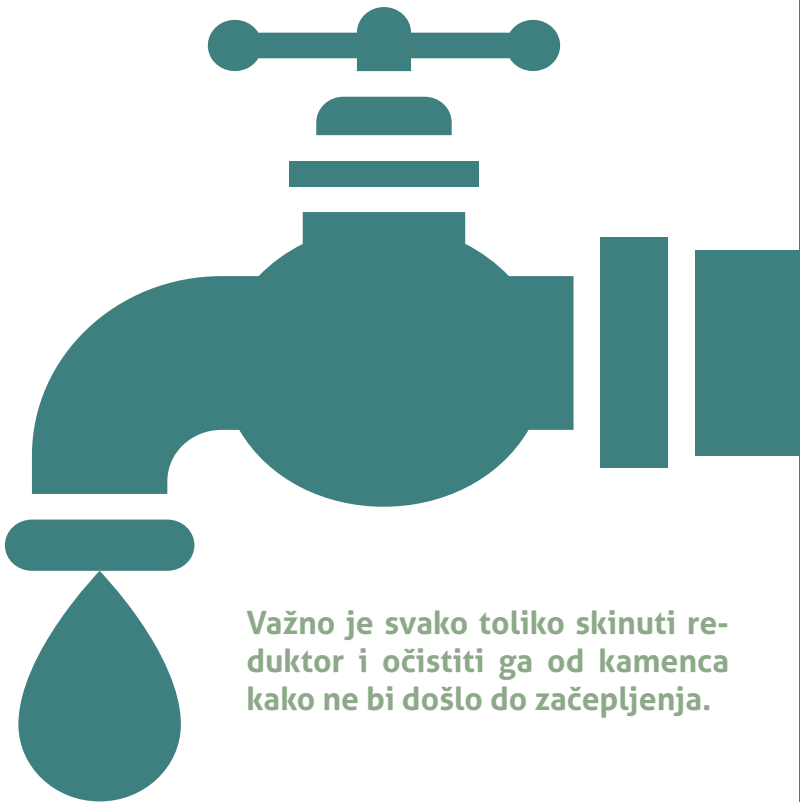
Dodatni savjet: postavite u zajedničke prostorije plakate s naputcima o uštedi energije kako bi sve informacije o uštedi bile lako vidljive i dostupne zaposlenicima.

VODA

Pitka voda troši se brže nego što je naš planet može napuniti i postaje sve oskudniji resurs. Mali koraci prema očuvanju vode mogu umanjiti zagađenje vode i održati zdravlje vodenih okoliša, istovremeno štedeći novac!

- Pri ručnom pranju posuđa zatvorite slavinu. Umjesto neprekidnog istjecanja vode, napunite sudoper ili jednu posudu s vodom za pranje.
- Odredite jednu čašu ili bocu iz koje ćete piti taj dan i tako smanjite količinu prljavog posuđa.
- Kod pranja ruku, pri sapunanju, zatvorite slavinu.
- Ugradite reduktore (perlatore, areatore) za slavine. Ugradnja je laka, jednostavno se zavrte na postojeću slavinu. Njihova cijena nije velika, ali uštede koje donose jesu! Također, ako vam slavina kapa, često je potrebna jednostavna zamjena brtve kako bi se problem riješio.

- Perite samo punu perilicu suđa!
- Uređaj za zagrijavanje vode napunite samo s onoliko vode koliko je stvarno potrebno.
- Ljeti, umjesto da čekate da istečena voda iz slavine postane hladna, čuvajte bocu rashlađene vode u hladnjaku.

Tablica 1. Prikaz uštede vode pri zamjeni vodokotlića (Obrdalj, 2013)

EE MJERA 7.4.2.:	ZAMJENA VODOKOTLIĆA:
godišnje uštede	560 HRK
investicija	300 HRK
rok povrata investicije	0,6 godina
životi vijek EE mjere	10 godina
uštede u životnom vijeku	5600 HRK

- Minimalno jednom godišnje provjerite curi li ili kapa vodovod (pogotovo vodokotlić). Vodokotlić često može curiti, a da toga nismo ni svjesni. Provjeru možete napraviti ako u vodokotlić dodate vodotopivu boju i ostavite toalet par sati bez korištenja. Ako primijetite boju u wc-školjci, onda znate da vodokotlić propušta. Također, zamijenite stare vodokotliće. Ako je vaš vodokotlić stariji od 1993. godine sasvim sigurno ne štedi vodu i koristi 10 l vode po ispiranju. Kupite "štedljivi" vodokotlić s mogućnošću potrošnje od 5 l po ispiranju.

NE ZABORAVITE koristiti ekološke proizvode pri pranju ruku i posuđa kako bi smanjili zagađenje vode!

SMANJJI – PONOVNO UPOTRIJEBI – RECIKLIRAJ

Svakom uredu trebalo bi biti u cilju prvenstveno smanjiti stvaranje otpada, a u potom razmisliti o prenamijeni i ponovnoj upotrebi te o reciklaži. Međutim, svjesni smo kako se ne može sav otpad spriječiti, prenamijeniti i reciklirati. U tom slučaju, potrebno je pobrinuti se o njegovom odgovornom odlaganju. Odlaganje otpada ima najveći utjecaj na okoliš i najgora je vrsta upravljanja otpadom. Stoga valja uvijek ciljati na tri već spomenute prakse.

Smanji – ponovno upotrebi – recikliraj (*reduce – reuse – recycle*) već je dobro poznata hijerarhija upravljanja otpadom, a podrazumijeva:

- **smanjenje stvaranja otpada**

Stvaranje otpada može se smanjiti smanjenjem naše potrošnje. Smanjenje kupovine, odnosno kupovanje onda samo kada je to nužno i kupovanje kvalitetnih proizvoda duljeg trajanja, znači sve manje otpada.

- **ponovnu upotrebu predmeta**

Stari predmeti mogu se prenamijeniti i ponovno upotrebljavati.

- **recikliranje**

Kada smanjenje ili ponovna upotreba nije moguća, recikliranje se može koristiti za proizvodnju novih sirovina iz otpada. Tako smanjujemo stvaranje novog otpada i štedimo Zemljine prirodne resurse za stvaranje novih proizvoda.

SMANJI

Smanjenje se prvenstveno odnosi na kupnju. Važno je pri svakoj novoj nabavi pobliže razmisliti i o onome što kupujemo te od koga kupujemo (više na str. 34)

- Papir je sirovina koja se generalno najviše troši u poslovanju. Međutim, u današnjem globalno umreženom svijetu potreba za tiskanjem (printanjem) uvelike se smanjila. **Sve dokumente možemo dijeliti elektronički te omogućiti javnosti elektronički pristup i tako smanjiti potrošnju papira.** Tiskajte samo onda kada je to nužno, a pri tom koristite obje strane papira (ako je to moguće). Štoviše, postavke pisača namjestite na automatsko dvostrano tiskanje.
- Upotreba sušila za ruku ili tekstilnih ručnika umjesto papirnatih značajno doprinosi smanjenoj potrošnji papira.
- Ako imate aparat za kavu, osigurajte da se mogu koristiti vlastite šalice (npr. keramičke ili staklene) umjesto jednokratnih plastičnih. Izbjegavajte jednokratne patrone za mlijeko i kavu!
- Jednokratna plastika stvar je prošlosti. Po-
brinite se da je vaša kuhinja opremljena višekratnim posuđem i priborom za jelo (npr. staklenim, metalnim, itd.) u dovoljnoj količini za sve zaposlenike. Štoviše, pri organiziranju domjenaka ili nekih drugih događaja koristite upravo to posuđe i pribor umjesto jednokratnog kako bi smanjili nepotrebnosti plastični otpad. Ne zaboravite pripaziti i na ostale predmete pri čijem se korištenju nepotrebno stvara plastični otpad kao što su na primjer kemijske olovke. Korištenjem pribora za pisanje koji ima mogućnost nadopune punjenja smanjujemo količinu plastičnog otpada.
- **Izbjegavajte ikakvo korištenje jednokratnih proizvoda i potičite upotrebu višekratnih opcija!**

Osim što možete štedjeti na papiru, ako već morate tiskati, uštedite i na tinti korištenjem takozvanog ekofonta! **Ekofontovi su oni fontovi koji u ispisu koriste manje tinte, a obično su manji ili tanji od nekih klasičnih fontova.** Osim što se ekofontovima štedi na tinti, pri reciklaži papira na kojem se tiskalo ekofontom koristit će se manje energije i izbjeljivača papira, što znači i manje štetnih kemikalija za okoliš.

Pri odabiru fonta, pazite na veličinu, debljinu i kondenziranost. Što je manja površina fonta, manje je tinte potrebno za ispisivanje. U imenu fonta potražite izraze kao što su *thin*, *condensed* ili *narrow* koji obično označavaju dizajniranost fonta za manju upotrebu tinte. Također, izbjegavajte serif-fontove, odnosno koristite jednostavne fontove bez puno zavijutaka.

Ipak, pripazite da je vaš font i dalje čitljiv kako tiskani materijali ne bi bili neupotrebljivi i kako ne bi sva štednja tinte bila uzaludna.

Jedni od najekološkijih fontova su *Courier* i *Century Gothic*.

Kompostirajte!

Česta je zablude kako se organski otpad jednostavno razlaže u prirodi te da ga kao takvog ne treba razvrstavati. Međutim, to nije tako. **Organski otpad na odlagalištu zbog neprimjerenog okruženja ispušta metan i CO2 i kao takav značajno negativno utječe na klimatske promjene.** Kompostiranjem se organski otpad razgrađuje i pretvara u humus, kvalitetnu sirovinu koja se može ponovno iskoristiti (npr. za gnojidbu biljaka u uredu).

Osigurajte u kuhinji posudu s poklopcem u kojoj se može odlagati sav biootpad te tu posudu svako toliko ispraznjavajte u komposter. Jedan od praktičnih kompostera za urede i kućanstva bez vrta je Organko. Organko smanjuje količinu biološkog otpada u domaćinstvu i do 25 % uz uporabu posebne prskalice. Raspitajte se i saznajte gdje bi svog Organka, kada se napuni, mogli isprazniti. Često osobe koje imaju pristup vrtu imaju i vrtni komposter željan biootpada.

Slika 2. Korištenje Organka u Udruzi Sunce

Slika 3. i 4. Primjeri dobre prakse Udruge Sunce

PONOVO UPOTRIJEBI

Ponovna upotreba je radnja ili praksa ponovne upotrebe predmeta ili u svojoj originalnoj svrsi ili u nekoj drugoj funkciji (kreativno ponovno korištenje ili preuređivanje). Većina predmeta koja nam više ne služi može služiti nekom drugom ili te predmete možemo prenamijeniti i tako im produžiti vijek trajanja.

- Osigurajte u uredu kutiju u koju zaposlenici mogu ostavljati sav uredski pribor koji ne upotrebljavaju, umjesto da ga bacaju. Druga osoba može se poslužiti upravo tim predmetom.
- Kuverte, fascikle i pakiranja koristite što je više puta moguće.
- Isjeckani papir možete koristiti za pakiranje i slanje predmeta.
- Zamijenite sve jednokratne baterije u uredu višekratnima na punjenje.

RECIKLIRAJ

Postoje brojne prednosti recikliranja. Prvenstveno, recikliranje pridonosi očuvanju prirodnih resursa našeg planeta jer za stvaranje novih proizvoda koristi već iskorištene sirovine. Također, pri proizvodnji proizvoda od recikliranog materijala potrebno je manje energije i vode nego pri proizvodnji materijala od novih sirovina, a samim time dolazi i do smanjenja proizvodnje stakleničkih plinova. Na kraju krajeva, recikliranjem smanjujemo stvaranje otpada.

ŠTO SVE RECIKLIRAMO?

TETRAPAK

Tetrapak ima svoj posebni spremnik, crne boje.

PAPIR

Papir odvajamo u plave spremnike. Kartonsku ambalažu prije odlaganja usitnite ili zgnječite kako ne bi zauzimala više prostora nego što je potrebno. Pripazite da prije odlaganja papira uklonite dijelove od nekog drugog materijala (plastične dijelove, ljepljive trake, folije, metalne spojnice...).

NE:
tetrapak, plastificirani ili metalizirani papir, zauljeni papir, fotografije

S obzirom na količinu papirnatog otpada u uredima, preporučuje se da svaka prostorija u uredu ima svoju kantu za odvojeno prikupljanje papira (optimalno 1 kanta na 6 zaposlenika).

OSTALI OTPAD

Na gradskim površinama možete pronaći i spremnike bež boje, namijenjene odlaganju tekstila. Ipak, u većini slučajeva tekstil se rijetko kao otpad nalazi unutar ureda.

Pripazite još na električni i elektronički otpad (EE). **EE otpad također se ne smije odlagati u kontejnere miješanog otpada jer neki njegovi dijelovi mogu sadržavati za okoliš štetne sastojke.** EE uređaj lakši od 30 kilograma možete besplatno predati u trgovini prilikom kupnje novog uređaja (Pravilnik o gospodarenju otpadnim električnim i elektroničkim uređajima i opremom NN br. 77/07). Također, postoje razni ovlaštene sakupljači elektronskog i elektroničkog otpada koje možete kontaktirati (vidi str. 29)

Glomazni otpad koji se ne može prikupljati zbog svoje veličine možete odložiti u reciklažnom dvorištu ili kontaktirati komunalnu službu kako bi s njom dogovorili prikupljanje istog. U Splitu glomazni otpad Čistoća d.o.o. odvozi prema rasporedu po gradskim kotarevima. Svaki gradski kotar ima dva dana u mjesecu kada se glomazni otpad odvozi besplatno. Prethodno se potrebno javiti u svoj gradski kotar i najaviti potrebu odvoza, te dogovoriti točnu lokaciju. Čistoća d.o.o. na dan odvoza dolazi na dogovorenu adresu i odvozi prethodno pripremljeni otpad.

Osigurajte reciklažno mjesto u uredu s jasno naznačenim bojama i vrstama otpada i s plakatom o ispravnom razvrstavanju.

PLASTIKA

Plastika se odvaja u žute spremnike. Na svakom plastičnom proizvodu nalazi se mali znak reciklažnog trokuta s pripadajućim brojem od 1 do 7 koji označava vrstu plastike. Plastika broja 1, 2, 4 i 5 plastika je koja se može reciklirati i koja nije štetna za naše zdravlje. Izbjegavajte plastiku 3, 6 i 7!

STAKLO

Staklo se odlaže u zelene spremnike. Prije odlaganja važno je isprazniti i isprati staklenu ambalažu te ukloniti čepove i poklopce. Papirnatu naljepnicu na ambalaži ne moraju se skidati.

NE:
prozorsko, medicinsko i automobilsko staklo, ambalaža kemikalija i zapaljivih tvari, kristal, ogledalo, porculan, keramika, žarulje i neonske svjetiljke.

NE ZABORAVITE!

Upoznajte osoblje s recikliranjem i načinima pravilnog recikliranja!

Ako osoblje za čišćenje brine o odnošenju otpada, upoznajte ga s reciklažnim kantama u uredu i s odgovornim odlaganjem sakupljenog razvrstanog otpada u okolini ureda!

OPASNI OTPAD

Opasni se otpad ni pošto ne smije odlagati u spremnike za miješani komunalni otpad, već se treba odvojeno prikupljati i predati reciklažnom dvorištu ili tvrtkama koje su ovlaštene za njegovo prikupljanje. Opasnom otpadu pripadaju baterije, lijekovi, akumulatori, maziva i motorna ulja, boje i lakovi.

DOBRO JE ZNATI:

Baterije se mogu besplatno predati u trgovinama, a stari lijekovi u ljekarnama. Motorno ulje trebalo bi mijenjati kod automehaničara koji je dužan skrbiti za njegovo zbrinjavanje. (Pravilnik o gospodarenju otpadnim uljima, Narodne novine 124/06). Benzinske postaje koje obavljaju uslugu zamjene motornog ulja moraju imati i spremnik za motorno ulje i poseban kontejner u kojeg se mogu odložiti zauljene krpe i kante.

NABAVA

Pri svakoj nabavi koja se odvija u uredu treba obratiti pažnju na to što se kupuje i misliti na održivost. Sve ono što se kupuje na kraju ima utjecaj na količinu otpada koja se proizvodi.

HRANA

Prije kupovine, zapitajte se:

- Treba li nam zaista taj proizvod?
- Kupujemo li više nego što je potrebno?
- Je li proizvod koji kupujemo napravljen od prirodnih i lako razgradivih/reciklirajućih materijala (npr. drvo, metal, staklo...)?
- Je li ono što kupujemo prekomjerno zapakirano i pakirano u materijalima koji se ne mogu reciklirati?
- Može li se kupljeno prenamijeniti, ponovno iskoristiti ili reciklirati kada završi njegova upotreba?

Lokalna hrana i hrana koja je nastala održivom proizvodnjom hrana je koja je dobra za vaše zdravlje i za okoliš. Ako zaposlenici naručuju hranu u ured, osvijestite ih o tome što naručuju i u kakvim pakiranjima ta hrana dolazi. **Često hrana naručena iz fast food objekata i restorana dolazi u pretjeranim jednokratnim plastičnim pakiranjima, folijama itd.** Takva pakiranja uglavnom nije moguće ponovno upotrijebiti i reciklirati i, nažalost, stvaraju veliku količinu nepotrebnog otpada. Između ostalog, umjesto naručivanja hrane, može se ponijeti već skuhanu hranu od kuće u posudi za višekratno korištenje. Hrana pripremljena kod kuće uglavnom je zdraviji izbor i za sebe i za okoliš.

Pri organizaciji zakuski naručujte i **vegetarijansku i/ili vegansku opciju**. Ovakva opcija održivija je za okoliš. Također, pazite na količinu koju naručujete kako ne bi došlo do nepotrebnog bacanja (ustanovite koliki je broj ljudi i kolika je potrebna količina hrane). Ako ipak ostane viška hrane, kontaktirajte humanitarne ustanove i upitajte ih za moguće doniranje iste.

Također, osim brige o tome što kupujemo, važno je pripaziti od koga kupujemo. Preporučuje se uvijek **kupovati lokalno**. Kupnjom lokalnih proizvoda smanjujemo ekološki otisak koji je potreban za transport, odnosno dostavu proizvoda. Također, pokušajte racionalizirati dostavu koliko god je to moguće (što više proizvoda dostavljeno iz jednog puta) i, ako je moguće, **kupujte od trgovina rabljene robe**.

Pokušajte što više nabavljati organska, biorazgradiva, reciklirana ili obnovljiva dobra. Ekološki poljoprivredni proizvodi, biorazgradiva plastika ili drvo iz održivog šumarstva primjeri su sirovina koje vaše poslovanje čine zelenijim.

HIGIJENSKA SREDSTVA

Pri kupnji sapuna za pranje ruku i posuđa potražite biorazgradive, netoksične sapune koji ne sadrže naftu. Nadalje, nabavljajte ekološki certificirane proizvode i pomagala za čišćenje jer su ona manje štetna (ili nisu uopće štetna) za okoliš. Međutim, možete i sami izraditi svoja sredstva za čišćenje od potpuno prirodnih sastojaka. Izrada ovakvih sredstava jako je jednostavna, jeftina i ne zahtijeva puno truda te se većinom sastoji od kombiniranja par lako dostupnih sastojaka.

Soda bikarbona

Soda bikarbona (NaHCO_3) blago je alkalni spoj koji može neutralizirati kiseline, a dovoljno je netoksičan da se može koristiti u većini smjesa. Kao pasta čini nježno sredstvo za ribanje sudopera, pulta, hladnjaka i drugih površina. U kombinaciji s drugim sastojcima, može se koristiti za ubijanje plijesni.

Soda za pranje

Soda za pranje (Na_2CO_3) ne smije se miješati sa sodom za pečenje! Ova visoko alkalna tvar efikasno uklanja masne mrlje i može se naći u odjelu deterdženata za rublje u većini supermarketa.

Bijeli ocat

Bijeli ocat može ubiti 99% bakterija, 82% plijesni i 80% virusa. Također uklanja masnoću pa čak i kamenac na aparatima za kavu.

Sok od limuna

Limunov sok nema ista antibakterijska svojstva kao i ocat, ali može biti odlično sredstvo za čišćenje ako vam ubijanje mikroba nije glavna briga. Izvrstan je za poliranje namještaja.

Boraks

Boraks (natrijev borat) je prirodni mineral s jakim sposobnostima dezinficiranja, a često djeluje kada nježnije tvari nisu dovoljne. Može se naći u odjelu s deterdžentima za rublje u većini supermarketa.

Na internetu se mogu pronaći razni recepti za brzu pripremu sredstava za čišćenje od spomenutih tvari.

UREDSKA OPREMA, MATERIJALI, UREĐAJI I DRUGO

Prvenstveno, kao što je već spomenuto, opremu i materijale treba kupovati samo kada je to potrebno kako bi izbjegli nepotrebno stvaranje otpada (odbacivanje opreme koja je još uvijek dobra i funkcionalna). Ako treba zamijeniti staru opremu i robu, koja je još uvijek funkcionalna, razmislite o tome kome bi ona mogla dobro doći i darujte je umjesto bacanja.

Između ostalog, nova uredska oprema ne mora nužno uvijek biti „nova“, pogotovo kada je riječ o neelektroničkoj opremi za ured. Postoje razne trgovine rabljene robe koje nude povoljna i kvalitetna dobra.

- Pri kupnji novih uređaja nabavljajte **uređaje višeg energetskog razreda (A)** i uređaje s ograničenom količinom opasnih sastojaka i smanjenim potencijalom za opasne emisije nakon odlaganja. Također, obratite pažnju na kvalitetu i vijek trajanja uređaja te uvijek kupujte uređaje koji su dizajnirani za trajnost te imaju mogućnost nadogradnje i popravka.
- Kod kupnje uredskih materijala prednost dajte materijalima koji su **izrađeni od recikliranih ili prirodnih sirovina** i koji se sami mogu ponovno reciklirati (npr. rokovnici, pribor za pisanje...) te kemijskim olovkama koje imaju mogućnost zamjene punjenja.
- Pri darivanju poslovnih partnera i nabavi promocijskih materijala odaberite predmete koji odražavaju lokalne tradicionalne vrijednosti i obratite pažnju na njihovo pakiranje.

Slika 5. Primjeri A+++ uređaja

Proizvodnja papira povezana je s nekoliko ključnih okolišnih pitanja. Ona uključuju gubitak prirodnog staništa zbog intenzivnog uzgoja drveća, visoku potrošnju kemikalija i energije u proizvodnji papira te štetne učinke odlaganja ili spaljivanja papirnog otpada. No, papir je prirodni resurs koji se može reciklirati pet do sedam puta, značajno smanjujući ove utjecaje. Stoga, **pri nabavi papira pobrinite se da nabavljate papir koji je nastao reciklažom.**

OBJAŠNJENJE POJMOVA

Kako bi pri nabavi bolje razumjeli što nabavljate i koja je razlika između određenih proizvoda, ukratko smo opisali pojmove koji se često pojavljuju na pakiranjima.

Biorazgradivi proizvod – proizvod koji se može razgraditi na jednostavnije spojeve bakterijama, plijesni i malim organizmima.

Kompostirajući proizvod – proizvod koji se može razgraditi u kontroliranom okruženju s dovoljno zraka i vlage (u komposteru).

Obnovljivi proizvod – proizvod izrađen od organskog prirodnog resursa koji može nadopuniti i prevladati uporabu i potrošnju.

Ekoproizvod – ekološka proizvodnja podrazumijeva proizvodnju koja ujedinjuje najbolju praksu u pogledu okoliša i klime, ima visoku razinu biološke raznolikosti, pridonosi očuvanju prirodnih resursa, osigurava primjenu visokih standarda za dobrobit životinja i proizvodnih standarda koji su u skladu s potražnjom sve većeg broja potrošača za proizvodima proizvedenim uz primjenu prirodnih tvari i procesa (Ministarstvo poljoprivrede). Sam natpis *bio* ili *eko* na proizvodu ne mora imati nikakvo značenje i ne odražava standard kvalitete i održivosti. Ipak, europski certificirani *eko* ili *bio* proizvodi moraju sadržavati jednu od dvije oznake, a to su nacionalni znak zaštite okoliša Prijatelj okoliša ili znak zaštite okoliša Europske unije EU Ecolabel. Za obje je nadležno Ministarstvo zaštite okoliša i energetike. Proizvodi iz ostatka svijeta također imaju svoje standardizirano označavanje (više na str. 48). Jedan od ova dva znaka obavezna su u označavanju ekoloških proizvoda. Postoji i europska oznaka za organske proizvode koja može biti na proizvodima samo onda kada ih je organski certificirala ovlaštena kontrolna agencija ili tijelo. To znači da su ispunili stroge uvjete o načinu proizvodnje, obrade, transporta i skladištenja. Logotip se može koristiti na proizvodima samo ako sadrže najmanje 95 % organskih sastojaka i uz poštivanje daljnjih strogih uvjeta za preostalih 5 %. Ako se na proizvodu navode pojmovi *bio*, *eko* ili *organski*, a da pri tom nisu označeni prikladnom oznakom, moguće je da se radi o obmani potrošača o kojoj treba obavijestiti Ministarstvo poljoprivrede.

Slika 6. Znak zaštite okoliša Europske unije EU Ecolabel

Slika 7. Europska oznaka za organske proizvode

TRANSPORT

Veliki dio *zelenog* poslovanja čini i način svakodnevnog putovanja zaposlenika na posao i s posla te na službena putovanja i sastanke. Postoje načini na koje se ovakva putovanja mogu učiniti ekološki prihvatljivijima.

Zasigurno je najgori način putovanja na posao samostalno putovanje osobnim automobilom kojeg pokreće benzin ili dizel. Ovakvo putovanje ostavlja najveći otisak ugljikovog dioksida na okoliš. Razmislite o načinima na koji možete potaknuti svoje zaposlenike na neke okolišno-odgovornije načine transporta.

Ako zaposlenici već koriste automobil za prijevoz na posao, motivirajte ih da povedu sa sobom one kolege koji im žive usputno ili u blizini. Isprintajte mapu svog grada i potaknite zaposlenike da ucrtaju svoju liniju prijevoza put kuće označenu svojim imenom. Tako se stvara vizualni pregled situacije i olakšava efikasna organizacija zaposlenika među sobom. Osim što je **dijeljenje prijevoza ušteda za okoliš, ušteda je novca i za zaposlenike koji znatno smanjuju potrošnju goriva među sobom**

ZAJEDNIČKA VOŽNJA

JAVNI PRIJEVOZ

Korištenje javnog prijevoza jedan je od ekološki prihvatljivih načina prijevoza. Kako bi potakli zaposlenike na korištenje javnog prijevoza možete im omogućiti godišnje ili mjesečne pokazne karte. Također, informacije o satnici i rasporedu linija javnog prijevoza koje se mogu koristiti za dolazak na posao postavite vidljivima u uredu.

ŠTO POSLODAVCI MOGU UČINITI?

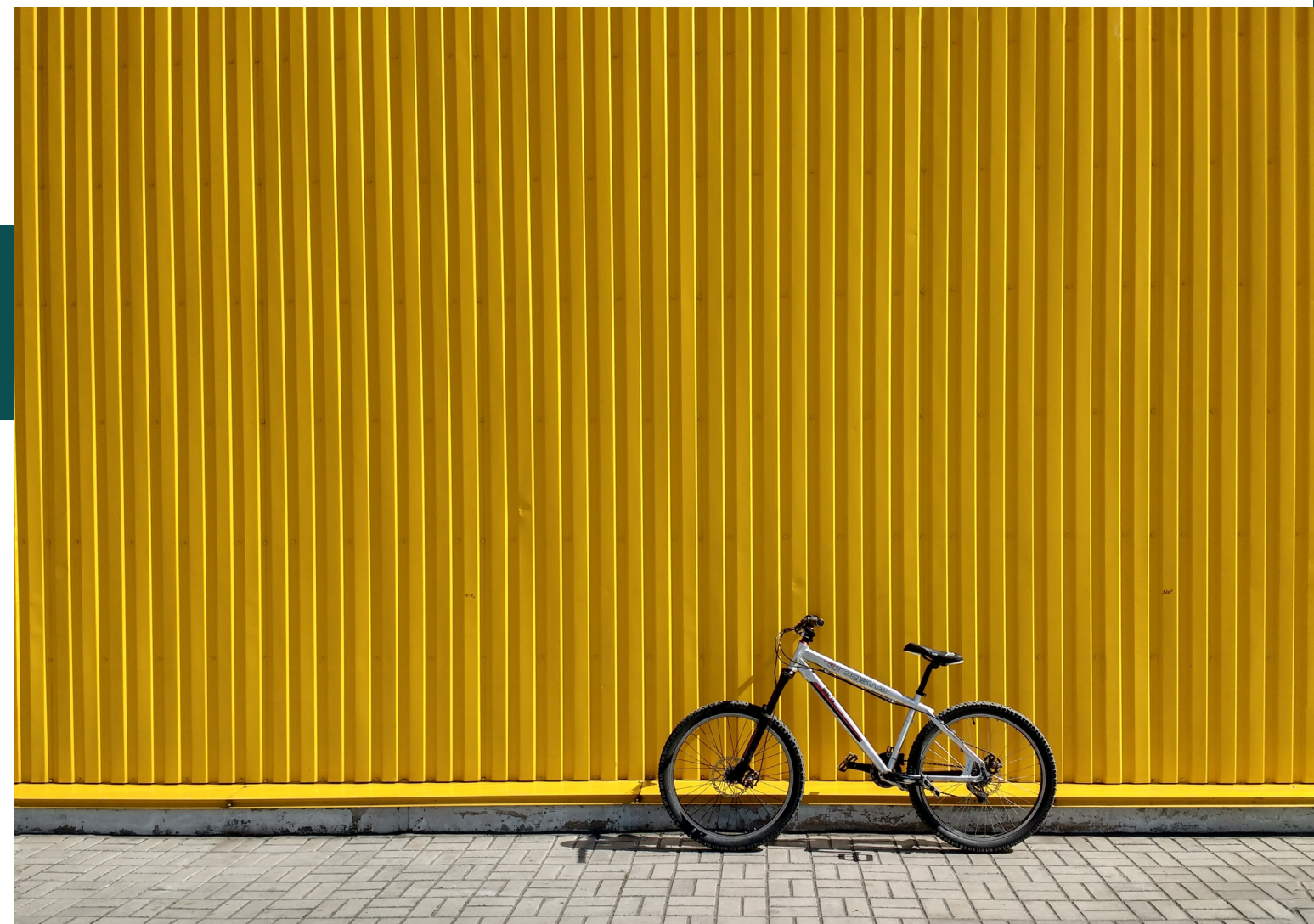
- U idealnim uvjetima sva službena vozila, odnosno automobili, bila bi *zelena vozila* tj. hibridi ili automobili na električni pogon. Treba težiti postepenoj zamjeni neekoloških prijevoznih sredstava i odmaknuti se od njihovog korištenja pri iznajmljivanju i kupnji.
- Jeste li znali da vozilo može sagorjeti i do 30 % više goriva ako se nepravilno održava ili ne održava redovito? Svi znamo važnost redovitog održavanja automobila, ali iz mnogih razloga, to ne činimo dovoljno često. Obrazujte svoje zaposlenike o načinima na koje efektivnom vožnjom i brigom o automobilu mogu smanjiti negativan utjecaj na okoliš.
- Sudjelujte u događajima koji promiču aktivan i ekološki transport. Jedan od takvih događaja je i *Splitska bicikljada* Udruge Sunce koja se održava svake godine u sklopu Europskog tjedna mobilnosti. Osnovna je namjera akcije skrenuti pažnju građana na problem prijevoza automobilima i povećati osjetljivost javnosti na gorući problem onečišćenja zraka u velikim gradovima te ponuditi alternativni gradski prijevoz. Zajedničko sudjelovanje na ovakvim događajima može potaknuti na ekološkiji pogled na svakodnevni transport. Štoviše, možete organizirati i svoje događaje unutar ureda koji će promicati održiviji transport.
- Saznajte kako vaši zaposlenici svakodnevno putuju jednostavnom anketom kako bi dobili bolji uvid u situaciju i načine na koji možete potaknuti promjene (vidi str. 42).

Jeste li znali?

U prosjeku ljudi koji redovito bicikliraju imaju duži životni vijek od čak dvije godine, opće zdravstveno stanje 10 godina mlađe u odnosu na njihove realne godine i 50 % smanjenu vjerojatnost oboljenja od depresije! (Trades Union Congress, 2008)

EKOVOZILA I PJEŠAČENJE

Bicikli, romobili i slična prometala i pomagala uz pješaćenje su najekološkiji oblik transporta. Osim što nemaju štetnih posljedica za okoliš, iznimno blagotvorno djeluju na zdravlje pojedinaca i sve se češće potiču kao vrsta prijevoza u uredima. Jedan od primarnih načina na koji možete potaknuti zaposlenike na korištenje ekovehikla omogućavanje je sigurnog i primjerenog mjesta za odlaganje istih dok su u uredu. Također, pokazalo se kako **uvođenje fleksibilnog radnog vremena utječe na spremnost pojedinaca da koriste ekovehikla za dolazak na posao jer umanjuje stres od kašnjenja u slučaju prometnih poteškoća**. Mnogi gradovi nude i uslugu korištenja gradskih bicikla za transport. Raspitajte se i, po mogućnosti, osigurajte zainteresiranim zaposlenicima pretplatu (vidi str. 48).

ANKETA O NAČINU PUTOVANJA NA POSAO ZA ZAPOSLENIKE

Koliko km dnevno otprilike prođete da biste svakodnevno stigli na posao od svoga doma?

- 1. manje od 5
- 2. 5 – 10
- 3. 11 – 15
- 4. 16 – 20
- 5. više od 20

Koliko vremena u prosjeku provedete putujući na posao?

- 1. manje od 15 min
- 2. 15 – 30 min
- 3. 31 – 60 min
- 4. više od 60 min

Koliko novca tjedno trošite na putovanje na posao?

- 1. manje od 50 kn
- 2. 50 - 100 kn
- 3. 101 - 200 kn
- 4. više od 200 kn

Koliko bi fleksibilni raspored rada utjecao na Vaš način putovanja na posao?

- 1. ne bi utjecao
- 2. utjecao bi u manjoj mjeri
- 3. znatno bi utjecao

Koji je glavni faktor u odlučivanju o tome kako ćete putovati na posao?

Koju vrstu prijevoza najčešće koristite za dolazak na posao? (Možete označiti više odgovora.)

- osobni automobil (benzin, dizel, plin)
- osobni automobil (na el. pogon)
- gradski autobus
- taksi
- trajekt
- bicikl
- dolazim pješke

Ako vozite na posao, koje su zapreke koje Vas sprječavaju da koristite alternativne načine putovanja na posao (javni prijevoz, bicikl, romobil, pješaćenje...)?

Ako vozite na posao, bi li Vam dodatni poticaji povećali vjerojatnost korištenja alternativnih načina putovanja na posao (javni prijevoz, bicikl, romobil, pješaćenje...)?

- 1. ne
- 2. u manjoj mjeri
- 3. da
- 4. ne znam

Ako da, kakvi poticaji bi Vas potakli na korištenje alternativnih načina putovanja na posao (javni prijevoz, bicikl, romobil, pješaćenje...)?

IZRADA PLANA I AKCIJA

Jednom kad ste se upoznali s trenutnim stanjem u uredu (provođenjem Zelenog testa i Ankete o načinu putovanja na posao za zaposlenike), važno je razraditi akcijski plan djelovanja. **Treba biti svjestan kako se ne mogu svi savjeti provesti uspješno odjednom.** Stoga, prvenstveno treba odrediti s kojim ciljem ili ciljevima početi. Za početak odredite ciljeve koji su lako ostvarivi, ne zahtijevaju velike troškove i ne utječu na poslovanje. S vremenom, neka oni budu sve zahtjevniji.

Kako bi lakše ostvarili svoje ciljeve, izradite plan djelovanja, odnosno odlučite se za realistični cilj i odredite tko će ga, kada i s kojim sredstvima odraditi. Ne zaboravite svaku provedbu vrednovati i tako prikupiti informacije koje će vam pomoći u daljnjem provođenju mjera. Nakon šest mjeseci možete ponovno riješiti Zeleni test kako bi izvršili potrebna prilagođavanja.

BITNO!

Kako bi vaš plan dugoročno zaživio, važno je provoditi kontinuiranu komunikaciju među zaposlenicima. Ispitajte postoje li poteškoće u provođenju nekih ciljeva i pobrinite se da su vaši zaposlenici zadovoljni uvedenim promjenama. Informiranost i educiranost svih uključenih u proces ključ je za uspješno održavanje kriterija Zelenog ureda.

CILJ (realistični)	
TKO ĆE GA PROVESTI	
DO KADA	
KOLIKO ĆE KOŠTATI	
UTJECAJ NA POSLOVANJE	
UTJECAJ NA OKOLIŠ	
POTENCIJALNI IZAZOVI	
AKCIJA	
EVALUACIJA	
Što je moglo biti bolje?	
Što je bilo dobro?	

KORISNE INFORMACIJE

DARIVANJE ISPRAVNIH PREDMETA:

Caritas Splitsko-makarske nadbiskupije

adresa: Zrinsko-Frankopanska 43

radno vrijeme: radnim danom od 8 do 13 sati

telefon: 021/318-740

fax: 021/318-744

mob: 098/971-5507

*Urednu i ispravnu odjeću koju možemo u bilo koje doba dana odložiti u kontejnere za odjeću ispred središta Caritasa, na istoj adresi.

OTPAD:

GLOMAZNI I EE OTPAD

CE-ZA-R d.o.o – besplatni odvoz otpadnih vozila i velikih kućanskih uređaja

Od ponedjeljka do petka od 7 do 16:30, pozivom na besplatni broj 0800 02 04, izravno od djelatnika možete saznati sve o besplatnom odvozu te o naknadama koje vam CE-ZA-R d.o.o. pri tom isplaćuje. Građani će za vozilo koje sami predaju tvrtki primiti naknadu od 0,40 kn/kg, dok naknada za vozilo po koje su došli djelatnici tvrtke iznosi 0,10 kn/kg. Vozilo mora biti isporučeno u cijelosti. Vlasnik je dužan predati presliku prometne dozvole ili priložiti zapisnik komunalnog redarstva ukoliko predaje vozilo nepoznatog vlasnika (Pravilnik o gospodarenju otpadnim vozilima, Narodne novine 136/06.).

adresa: Kaštel Sućurac, Magistrala bb (skladište firme Sekundarac)

telefon: 021/224-155, 098/852-100

<http://prijave.recikliranje.hr/>

Državni centar za EE otpad

<https://www.ee-otpad.com/sabirni-centri.php>

telefon: 0800/444-110

SMS: 098/444-110

e-pošta: prijava@eeotpad.com

Tehnomobil obrt

Građani mogu naručiti besplatni odvoz EE otpada ukupne mase veće od 30 kilograma ili ga po dogovoru besplatno predati.

adresa: Franje Tuđmana 344, Kaštel Sućurac

radno vrijeme: od 6 do 22 sata

telefon: 091/358-7183

Reciklažni centar Split

Električne i elektroničke uređaje čija ukupna masa ne prelazi 30 kilograma građani mogu odložiti i u reciklažnom dvorištu Odlagališta otpada Karepovac.

adresa: Solinska 84

radno vrijeme: radnim danom od 7 do 14 i subotom od 8 do 14

telefon: 0800 0204

faks: 021/213-059

OPASNI OTPAD

Benko akumulatori d.o.o. – preuzimanje otpadnih akumulatora uz isplatu naknade.

adresa: Hercegovačka 57

radno vrijeme: radnim danom od 8 do 16 sati

telefon: 021/383-916, 021/332-655

OSTALI OTPAD

Mobilna reciklažna dvorišta u Splitu

U mobilnim reciklažnim dvorištima moguće je odvojiti staklo, plastiku, papir, metal, tetrapak, obuću i odjeću, tonere, baterije i lijekove.

Smještaj mobilnih reciklažnih dvorišta:

Poljud (s južne strane stadiona, pored poligona autoškole)

Mertojak (na križanju Žnjanske, Odeske i Biogradske ulice)

Kocunar (Mosečka ulica, pored crkve sv. Luke)

Lovret (na ulazu u parkiralište na Trgu HBZ-a)

GK Sućidar (u Vitezovićevoj ulici, kod DV *Latica*)

GK Mejaši (ulica Vrboran, okretište preko puta ambulante Kila)

Šibenska ulica (GK Kman, parkiralište uz ulicu Domovinskog rata, kod k.br. 55)

GK Neslanovac (u Hercegovačkoj ulici u blizini crkve sv. Marka).

GK Brda, Petravićeva ulica (makadamski parking)

GK Meje, Supilova ulica

Odlagalište otpada Karepovac

Komunalni otpad, neopasni (tehnološki) otpad, čisti iskop zemlje i kamenja može se odložiti na Karepovcu. Zabranjeno je odlaganje radioaktivnog, tekućeg i opasnog otpada, vrućeg i lako zapaljivog otpada.

Reciklator – reciklažno dvorište za građevinski otpad

adresa: Cesta dr. Franje Tuđmana 45, Kaštel Sućurac

radno vrijeme: od ponedjeljka do petka od 7 do 15

telefon: 091/221-4013, 099/217-9245

<https://reciklator.hr/>

Reciklažni centar Split

adresa: Solinska 84

radno vrijeme: radnim danom od 7 do 14 i subotom od 8 do 14

telefon: 0800 0204

faks: 021 213 059

Žare i Ita d.o.o. – otkup bakra, aluminijske, mesinga, olova i željeza otkupljuje tvrtka.

telefon: 098/196-0200

TRANSPORT:

SUSTAV JAVNIH BIKIKLA

Nextbike.hr – najveći sustav javnih bicikala u regiji.

<https://www.nextbike.hr/hr/split/>

<https://www.nextbike.net/en/businessbike/#kontakt> (ponuda za poslovne korisnike)

EKEEPA – ponuda za električne bicikle, skutere i romobile. Vozila na električni pogon svakim danom postaju sve dominantniji oblik transporta.

www.ekeepa.hr

NABAVA:

Popis certificiranih ekooznaka na stranici Svjetske mreže ekooznaka

Tip I ekooznake dobrovoljne su oznake koje obuhvaćaju različita okolišna mjerila kroz životni ciklus proizvoda ili usluga i, što je najvažnije, imaju neovisan sustav kvalificirane procjene/verifikacije. Samo ekooznake Tipa I mogu biti uključene u Svjetsku mrežu ekooznaka (Global Ecolabelling Network, GEN).

<https://www.globalecolabelling.net/>

Dalmatia Green – program Udruge Sunce koji potiče boravak u održivim smještajnim objektima, promovira lokalnu i organsku hranu, unikatne suvenire, održive aktivnosti, odgovoran način putovanja i posjećivanje jedinstvenih neotkrivenih lokacija u Dalmaciji.

<http://dalmatia-green.hr/>

Fermaj.hr – posrednici koji otkupljuju od poljoprivrednika na terenu i zelenim tržnicama te preuzimaju robu u svojim skladištima. Specijalizirani su za svježe sezonsko voće i povrće iz raznih dijelova Hrvatske.

<https://www.farmeraj.hr/>

Fino.hr – mrežna trgovina domaćim ekoproizvodima.

<https://fino.hr/>

Okusi Hrvatske – udruženje nekoliko hrvatskih OPG-ova.

<https://www.okusihrvatske.com/>

Voćarna.hr – nudi poklon-košare.

<https://vocarna.hr/>

pero® – obiteljski posao koji proizvodi ekosredstva za čišćenje koja čiste brzo i bez potrebe za dodatnim ispiranjem otrovnih kemikalija.

<https://www.pero.bio/>

Freewa – hrvatski projekt očuvanja pitke vode koji u obliku mrežne platforme i mobilne aplikacije nudi mapni prikaz lokacija na kojima možete besplatno napuniti svoju bocu pitkom vodom i na taj način smanjiti kupnju vode u plastičnim bocama.

<https://freewa.org/hr/>

Lokve d.o.o. – tvrtka sa stogodišnjem iskustvom i tradicijom, specijalizirana za ekološki, CO₂ neutralne, energetske efikasne, ekonomične, kvalitetne, sigurne, moderne drvo/aluminijske prozore i

vrata.

www.lokve.com

SOLAR PROJEKT – tvrtka koja je specijalizirana za poslove projektiranja, prodaje, instalacije i održavanja fotonaponskih solarnih sustava te za usluge iz područja automatike, elektroinženjeringa i LED rasvjete.

www.solarprojekt.hr

Eco Friend D.O.O. – tvrtka nudi profesionalne savjete, proizvode i usluge uz značajne uštede (spajaju ekonomsku održivost i zaštitu okoliša). Oni sa sigurnošću jamče uštedu vode od barem 50 %, često i preko 70 %.

www.ecofriend.hr

KUPILED – uštedite do 90 % energije zamjenom postojeće s LED rasvjetom! Uštedite do 2000 kuna po svakoj LED žarulji kojom zamijenite vašu trenutnu žarulju. Poslužite se LED kalkulatorom na mrežnoj stranici i izračunajte mjesečnu uštedu energije u kunama i vrijeme povrata investicije.

<https://kupiled.eu/store/>

OSTALO:

Zeleni portal – portal s ekotemama i temama o održivosti.

<https://green.hr/>

EKOPOJMOVNIK

Areatori (engl. *faucet aerators*) – uređaji za odstranjivanje otrovnih plinova i lako isparljivih kemikalija iz vode obogaćivanjem vode otvorenim kisikom. Izgleda kao mali mrežasti zaslon koji zrakom razrjeđuje tok vode značajno smanjujući njen volumen.

Biootpad (engl. *biowaste*) – svaki otpad koji je biljnog ili životinjskog podrijetla. U biootpad spada i kuhinjski otpad (ostaci od pripreme hrane) i vrtni ili zeleni otpad. On je vrijedna sirovina za proizvodnju kvalitetnog komposta.

Biorazgradivost (engl. *biodegradability*) – kemijski proces pri kojem se materijal razgrađuje bakterijama ili drugim biološkim elementima.

Biorazgradivi materijali (engl. *biodegradable materials*) – materijali koje mikroorganizmi mogu konzumirati i pretvoriti u prirodne spojeve. Biorazgradivi su predmeti ekološki prihvatljivi jer se mogu ponovno pretvoriti u spojeve koje nalazimo u prirodi.

Električni i elektronički (EE) otpad (engl. *electronic waste ili e-waste*) – odbačeni električni ili elektronički uređaji. Korištena elektronika koja je namijenjena obnovi, ponovnoj upotrebi, preprodaji, recikliranju ili odlaganju također se smatra e-otpadom.

Energetska intenzivnost (engl. *energy intensity*) – jedan od najvažnijih energetske pokazatelja. Daje informaciju o tome koliko je potrebno utrošiti energije za ostvarenje jedinice bruto domaćeg proizvoda (BDP). Energetska je intenzivnost primarno vezana za odnos potrošnje energije i BDP-a (ili neke druge ekonomske varijable). Kada se analizira njeno kretanje kroz vrijeme ili se analizira usporedno s pokazateljima drugih zemalja tada je vrlo korisno za nositelje energetske i ekonomske politike u poboljšanju energetske efikasnosti nacionalnog gospodarstva (Gelo, 2010).

Ekološki otisak (engl. *ecological footprint*) – jedino mjerenje koje mjeri koliko prirode imamo i koliko je koristimo, odnosno njenu ponudu i potražnju. Na strani potražnje, ekološki otisak mjeri koliko je dobara potrebno određenoj populaciji za proizvodnju prirodnih resursa koje konzumira (npr. biljna hrana i vlaknasti proizvodi, stoka i riblji proizvodi, drvo i ostali šumski proizvodi, prostor za urbanu infrastrukturu...) te koliko je dobara potrebno za apsorpciju otpada, posebno ugljika. Ekološki otisak prati potrošnju na šest vrsta proizvodnih površina: oranice, ispašu, ribolovna područja, izgrađeno zemljište, šumsko područje i potražnju ugljika u zemlji. Sa strane ponude, ekološki otisak prati biokapacitet grada, države ili nacije, odnosno produktivnost njihovih ekoloških dobara.

Glomazni otpad (engl. *bulk trash*) – otpad koji je prevelikih dimenzija i ne smije se ostavljati u kontejnerima za miješani komunalni otpad. Najčešće predstavlja namještaj, opremu za kupaonicu, podne obloge, vrtnu opremu...

Gubitak energije (engl. *energy loss*) – pojava koja se pojavljuje svaki put kada se energija transformira iz jednog oblika u drugi ili premjesti s jednog mjesta na drugo. Iako ta energija zapravo ne nestaje, određena količina početne energije pretvara se u oblike koji nisu upotrebljivi ili ih ne želimo koristiti kao što su toplinska, svjetlosna ili zvučna energija.

Humus (engl. *humus*) – gornji sloj zemlje koji je sastavljen od razgrađenih organskih tvari i vrlo plodna vrsta tla koja je podložna djelovanju organizama u tlu.

Izolacijsko staklo (engl. *insulated glass*) – staklo koje se sastoji od dvije ili više staklenih ploča odvojenih vakuumom ili prostorom ispunjenim plinom radi smanjenja prijenosa topline.

Jednokratna plastika (engl. *single-use plastic*) – sva ona plastika koja je proizvedena s namjerom jednokratnog korištenja i bacanja. Obično se koristi za plastičnu ambalažu, vrećice, ambalažu za hranu, plastične boce, slamke, spremnike, šalice i pribor za jelo.

Kompost (engl. *compost*) – organska tvar koja se razgradila u procesu kompostiranja. Ovaj postupak reciklira razne organske materijale koji se inače smatraju otpadnim proizvodima i stvara uređaj za poboljšanje tla. Kompost je bogat hranjivim tvarima.

Komposter (engl. *compost bin*) – kontejner u koji se stavlja organski otpad koji se s vremenom pretvara u kompost.

Kompostiranje (engl. *composting*) – proces reciklaže organskog, odnosno biootpada kojim se dobiva ekološki najprihvatljivije organsko gnojivo – kompost.

LED ili svjetleća dioda (engl. *light emitting diode*) – poluvodički elektronički element koji pretvara električni signal u optički (svjetlost). Propusno polarizirana svjetleća dioda emitira elektromagnetsko zračenje na način spontane emisije uzrokovane rekombinacijom nosilaca električnog naboja (elektroluminiscencija). Elektroni prelazeći iz vodljivog u valentni pojas, oslobađaju energiju, koja se dijelom očituje kao toplota, a dijelom kao zračenje. Boja emitiranog svjetla ovisi o poluvodiču, kao i o primjesama u njemu i varira od infracrvenog preko vidljivog do ultraljubičastog dijela spektra.

Miješani otpad (engl. *mixed waste*) – otpad iz kojeg posebnim postupkom nisu izdvojeni pojedini materijali (kao što je papir, staklo, plastika, metali i dr.) te otpad koji se ne može reciklirati ili kompostirati.

Način uštede energije (engl. *energy saving mode*) – opcija postavki koja se može pronaći na mnogim uređajima i koja na razne načine (ovisno o vrsti uređaja) operira sa smanjenom potrošnjom energije.

Obnovljiva energija (engl. *renewable energy*) – energija stvorena iz prirodnih izvora, poput sunčeve svjetlosti, vjetra, kiše, valova i geotermalne topline koji su obnovljivi (prirodno iznova punjivi). Tehnologije obnovljivih izvora energije uključuju sunčevu energiju, snagu vjetra, hidroenergiju, energiju biomase i biogoriva.

Održivi razvoj (engl. *sustainable development*) – ekonomski razvoj koji u potpunosti uzima u obzir djelovanje ekonomske aktivnosti na okoliš i osniva se na obnovljivim izvorima dobara. Osnovna je postavka održivoga razvoja: povećanje dobrobiti mjeri se povećanjem kvalitete života pojedinca i sveukupnog stanovništva, a ne povećanjem količine proizvedenih ili utrošenih materijalnih dobara ili energije.

Okolišno-odgovorno ponašanje (engl. *environmentally responsible behavior*) – svako ponašanje koje u svojoj srži štiti okoliš.

Opasni otpad (engl. *hazardous waste*) – otpad koji u svom sastavu ima značajne ili potencijalne

prijetnje za javno zdravlje ili okoliš, odnosno materijali za koje je poznato da pokazuju jedno ili više sljedećih opasnih svojstava: zapaljivost, reaktivnost, nagrizanje i toksičnost.

Organski otpad (engl. *organic waste*) – vidi biootpad.

Otpad (engl. *waste*) – svaka tvar ili predmet koje posjednik namjerava ili mora odbaciti.

Perlatori/reduktori (engl. *flow limiter*) – uređaj za ograničavanje protoka tekućine ili plina.

Prirodni resursi (engl. *natural resources*) – prirodna bogatstva neke države, odnosno tvari koje bez obrade predstavljaju gospodarsku vrijednost.

Reciklažne kante (engl. *recycling bins*) – spremnici koji se koristi za odlaganje materijala prije nego što se odvedu u centre za recikliranje. Kante za recikliranje postoje u različitim veličinama za upotrebu unutar i izvan domova, ureda i velikih javnih objekata. Često se pružaju zasebni spremnici za papire, limenke ili aluminijske limenke, staklene ili plastične boce ili se mogu miješati.

Reciklirajući materijali (engl. *recyclable materials*) – materijali koji se mogu podvrgnuti procesu reciklaže kako bi se iz njih stvorio novi materijal ili predmet. Recikliranost materijala ovisi o njegovoj sposobnosti da ponovno stekne svojstva koja su imala u izvornom ili izvornom stanju.

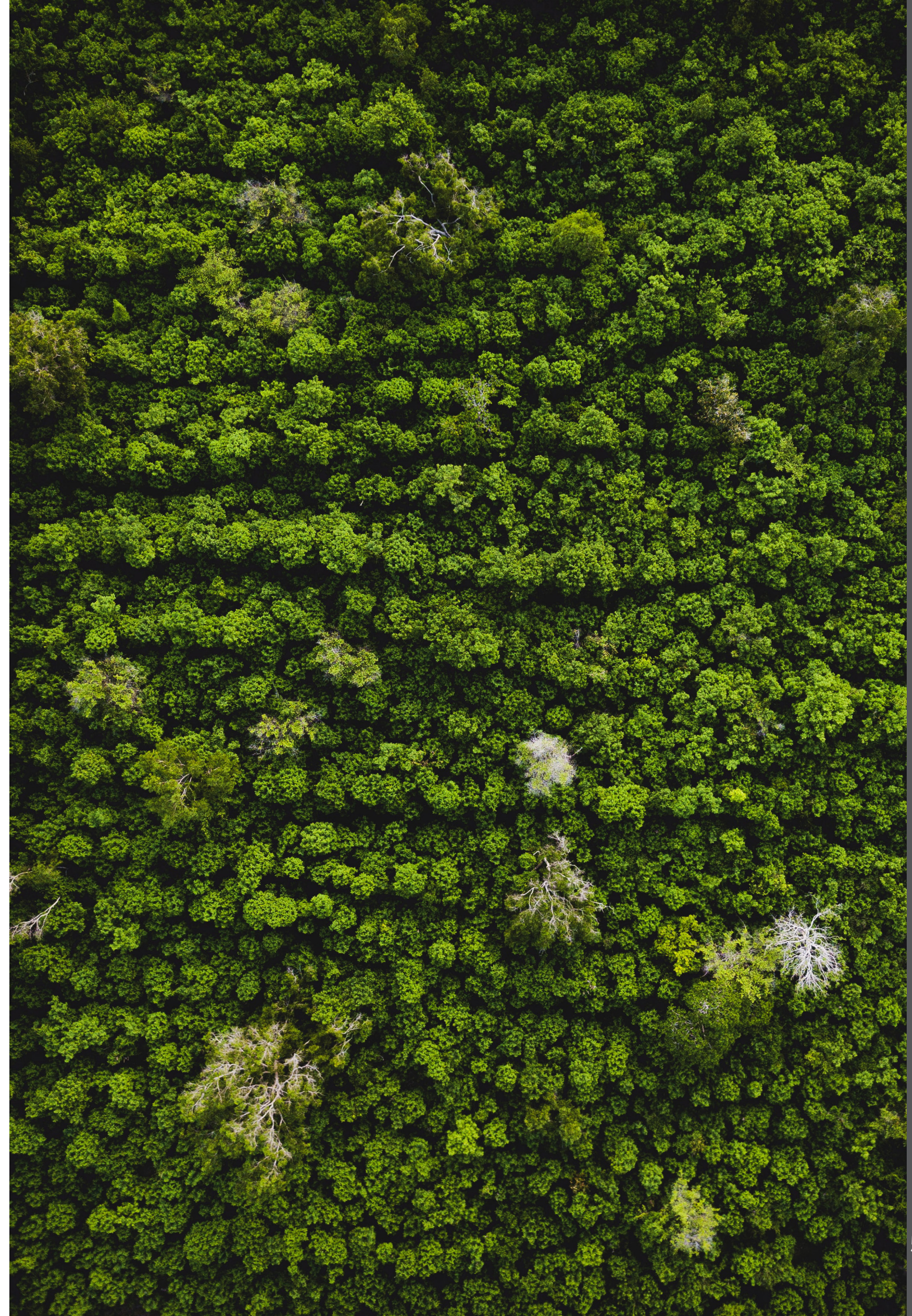
Stanje mirovanja (engl. *sleep mode*) – način je rada elektroničkih uređaja poput računala, televizora i uređaja s daljinskim upravljanjem sa smanjenom potrošnjom energije. Uređaji u stanju mirovanja nisu ni potpuno uključeni, ali ni isključeni. Na taj način, omogućava se ušteda energije bez čekanja na ponovno pokretanje pri ponovnoj upotrebi. Mnogi uređaji označavaju ovaj način napajanja pulsirajućom ili crveno obojenom LED lampicom.

Veganska hrana (engl. *vegan food*) – hrana koja svojim sastavom nije životinjskog porijekla pa tako veganskoj hrani ne pripadaju meso, mliječni proizvodi, jaja, med...

Vegetarijanska hrana (engl. *vegetarian food*) – hrana koja ne uključuje nikakve mesne proizvode (crveno meso, perad, ribu...).

Višekratne baterije (engl. *reusable batteries*) – baterije koje se mogu puniti nakon pražnjenja.

Zeleno vozilo (engl. *green vehicle*) – ekološko vozilo ili ekološki prihvatljivo vozilo cestovno je motorno vozilo koje proizvodi manje štetnih utjecaja na okoliš u usporedbi s uobičajenim vozilima s unutarnjim izgaranjem na benzin ili dizel, ili ono koje koristi određena alternativna goriva.

PRAĆENJE POTROŠNJE

Liste za praćenje potrošnje jednostavne su tablice koje ne zahtijevaju puno vremena za ispunjavanje, a odličan su brojevni prikaz stvarnog stanja i promjena koje se uvode. Pazite da su zaposlenici upoznati s njihovim ispunjavanjem i da su jasno određene dužnosti tko, što i kako ispunjava. Jednom godišnje prikupljaju se sve liste te se njihovi podaci unose u Test potrošnje.

POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	
MJESEC	POTROŠNJA (kWh)
siječanj	
veljača	
ožujak	
travanj	
svibanj	
lipanj	
srpanj	
kolovoz	
rujan	
listopad	
studen	
prosinac	
TOTAL	

POTROŠNJA VODE	
MJESEC	POTROŠNJA (m3)
siječanj	
veljača	
ožujak	
travanj	
svibanj	
lipanj	
srpanj	
kolovoz	
rujan	
listopad	
studen	
prosinac	
TOTAL	

Lista za praćenje potrošnje papira za osoblje neka bude vidljiva pokraj mjesta gdje su blokovi papira odloženi u uredu. Svaki put kada zaposlenik uzme blok papira neka naznači znakom „+“ u za to predviđeni mjesec.

POTROŠNJA PAPIRA (OSOBLJE)		
MJESEC	BROJ BLOKOVA PAPIRA	
	RECIKLIRANI	NERECIKLIRANI
siječanj		
veljača		
ožujak		
travanj		
svibanj		
lipanj		
srpanj		
kolovoz		
rujan		
listopad		
studen		
prosinac		
TOTAL		

Lista za praćenje potrošnje papira u pisaču neka bude smještena pokraj pisača. Svaki put kada se umetne novi blok u pisač, neka se zabilježi znakom „+“ u određenom mjesecu.

POTROŠNJA PAPIRA (PISAČ)		
MJESEC	BROJ BLOKOVA PAPIRA	
	RECIKLIRANI	NERECIKLIRANI
siječanj		
veljača		
ožujak		
travanj		
svibanj		
lipanj		
srpanj		
kolovoz		
rujan		
listopad		
studeni		
prosinac		
TOTAL		

Kako bi pratili utjecaj transporta zaposlenika za dolazak na posao i odlazak s posla neka svaki zaposlenik na kraju radnog dana u svoju tablicu (poput donje) upiše količine prijeđenih km za taj dan s obzirom na vrstu transporta koju je koristio za dolazak na posao i koju će koristiti za odlazak s posla:

Mjesec:				
	Prosječni broj prijeđenih kilometara u mjesecu (dnevni dolazak na posao i odlazak s posla)			
	1) automobilom	2) javnim prijevoznim sredstvom	3) električnim prijevoznim sredstvom	4) ekovoziom/ pješke
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				
25.				
26.				
27.				
28.				
29.				
30.				
31.				
TOTAL				

Rezultate mjesečne tablice (total) potom unose u godišnju tablicu kako bi na kraju godine imali jasan prikaz situacije i ukupni CO2 otisak koji je transport zaposlenika ostavio.

	Prosječni prijeđeni broj kilometara			
	1) automobilom	2) javnim prijevoznim sredstvom	3) električnim prijevoznim sredstvom	4) ekovoziom/ pješke
siječanj				
veljača				
ožujak				
travanj				
svibanj				
lipanj				
srpanj				
kolovoz				
rujan				
listopad				
studenj				
prosinac				
TOTAL				

Popis kupljene tehnologije i namještaja za ured:	
NOVO	RABLJENO

LITERATURA

Publikacije:

Gelo, Tomislav. 2010. Energetski pokazatelji kao indikatori razvijenosti zemlje. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu Vol. 8, No. 1.* Ur. Pavković, Anita. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb. Zagreb.

Go Green at Work – A handbook for union green representatives. 2008. Trades Union Congress. London.

Green Office Handbook. University of Manitoba's Office of Sustainability. Winnipeg.

Green Office: A Guide to Running a More Cost-effective and Environmentally Sustainable Office. 2014. Waste & Resources Action Programme. Oxon.

Majurin, Eva. 2017. *Green Business Booklet.* International Labour Organization. Geneva.

Obrdalj, Mario. 2013. *Energija u našem domu: Živimo kvalitetnije – plaćajmo manje.* Program Ujedinjenih naroda za razvoj. Zagreb.

Radni dokument službi komisije – Mjerila EU-a za zelenu javnu nabavu za računala i monitore. 2016. Europska komisija. Bruxelles.

Vuk, Branko i dr. 2019. *Energija u Hrvatskoj – godišnji energetski pregled.* Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske. Zagreb.

WWF Green Office – For Sustainable Organizations. 2014. Ur. Peterson, Celia. WWF Finland.

Izvori s interneta:

Davis, Tim i dr. *Energy loss.* Calgary.
https://energyeducation.ca/encyclopedia/Energy_loss (pristupljeno 18. kolovoza 2020.)

Ecological Footprint: Overview. Global Footprint Network.
<https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/> (pristupljeno 18. kolovoza 2020.)

Ekološka. Ministarstvo poljoprivrede.
<https://poljoprivrede.gov.hr/ekoloska/199> (pristupljeno 7. svibnja 2020.)

Gendelman, Vladimir. *5 Ink-Saving Fonts Every Eco-Friendly Designer Must Know.*
<https://www.companyfolders.com/blog/5-ink-saving-eco-fonts> (pristupljeno 17. kolovoza 2020.)

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. 2016. Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
www.enciklopedija.hr (pristupljeno 18. kolovoza 2018.)

O Zelenom uredu. 2012. Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.
<http://www.enu.fzoeu.hr/sge/zeleni-ured> (pristupljeno 4. svibnja 2020.)

The organic logo. European Commission.
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organics-glance/organic-logo_en (pristupljeno, 8. svibnja 2020.)

Upute za postupanje otpadom.
<https://www.cistoca-split.hr/informacije/upute-za-postupanje-otpadom> (pristupljeno 18. kolovoza 2020.)

10 jednostavnih i jeftinih načina za uštedu energije i novca. 2018. Energetsko certificiranje.
<https://www.energetskocertificiranje.com.hr/jednostavni-jeftini-nacini-poboljsanja-energetske-ucinkovitosti/> (pristupljeno 5. svibnja 2020.)

